

A FRANCIA KÜLÜGYMINISZTERIUM LEVÉLTÁRA NANTES-BAN ÉS A MAGYAR-FRANCIA KAPCSOLATOK FORRÁSAI

Bevezetés

A Francia Külügyminisztérium Levéltára a 17. századra visszanyúlóan őriz levéltári dokumentumokat, és tevékenysége elsősorban a klasszikus levéltári feladatok elvégzésére irányul.¹ A Külügyi Levéltár életében is változást hozott az 1979-es külügyminisztériumi reform, melynek jegyében a Külügyminisztérium hivatali kerekein belül egy önálló Levéltári Igazgatóságot (*Direction des Archives*) hoztak létre 1979. január 3-án, a levéltári törvény alapján. A jogi kereteket jelenleg a 2004-es új levéltári törvény, illetve a 2008-as, a nemzeti örökség védelmére (*Code du patrimoine*) vonatkozó törvény szabályozza. A központi adminisztráció (*Département*) iratait a franciaországi német megszállási iratokkal együtt 2008-tól a levéltár új épületében, a Párizs északi részén található La Courneuve-ben őrzik,² míg a francia diplomáciai szolgálat külföldön keletkezett iratait (nagykövetségek, követségek, konzulátusok által keletkeztetett levéltári iratokat) Nantes-ban (*Centre des Archives Diplomatiques de Nantes*) kutathatjuk.³

Tanulmányunkban arra törekszünk, hogy ismertessük a nantes-i levéltárat, az ott található források jellegzetességeit, és útikalauzt adjunk mindenki számára, aki levéltári kutatásokat kíván ott végezni.⁴ Sajnálatos módon a nantes-i levéltári anyagokat a magyar kutatók viszonylag kevésbé ismerik,⁵ mivel kutatásaik fókuszába

¹ *Archives et documentation. In Histoire de l'administration française. Les Affaires Étrangères et le Corp Diplomatiques Français.* Sous la direction de Jean Baillou. Tome II. 1870-1980. Paris, 1984, 785-796.

² Françoise Watel: Les leçons du déménagement des archives du ministère des Affaires étrangères à La Courneuve: déroulement et conséquences. *La Gazette des Archives*, 2012, Vol. 226. 179-190.

³ Hervé Magro: La Direction des Archives. In: *Diplomatie française. Outils et acteurs depuis 1980.* Sous la direction de Maurice Vaïsse, Odile Jacob. Paris, 2018, 198-199.

⁴ A levéltári munkát bemutató francia nyelvű kisfilm megtekinthető az alábbi linken: https://www.youtube.com/watch?v=cBmbtIuWX_8 (Utolsó letöltés ideje: 2021. május 20.)

⁵ Lásd: interjú Tóth Ferenc történésszel: <https://ujkor.hu/content/egeszseges-parbeszedre-van-szukseg-tarsadalom-es-torteneszszakma-kozott-interju-toth-ferencsel> (Utolsó letöltés ideje: 2021. május 20.) Kecskés D. Gusztáv a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete által 2013-ben megjelentetett dokumentumkötetében egyáltalán nem közöl a nantes-i levéltárban található dokumentumot. Lásd Kecskés D. Gusztáv: *Magyar-francia kapcsolatok, 1945-1990. Források.* Budapest, 2013.

elsődlegesen a Párizsban található iratok (francia eredetű, illetve hungarika-vonatkozású dokumentumok) kerültek. Meglátásunk szerint a nantes-i levéltári dokumentumok elsődleges forrásként szolgálhatnak nemcsak a francia diplomácia történetének kutatói számára – különös tekintettel Franciaország és Kelet-Közép-Európa kapcsolataira –, hanem a francia gyarmatosítás történetére és következményeire vonatkozóan is (ennek aktualitását nem szükséges részleteznünk).

Franciaországi kutatásai során e tanulmány szerzője három alkalommal összesen egy hónapot kutatott Nantes-ban, így személyes tapasztalatokra is építkezve foglalta össze ismereteit.⁶

A „Centre des Archives Diplomatiques de Nantes” (CADN)

A Francia Külügyminisztérium központi levéltára Párizs mellett található, de már az 1960-as, 1970-es években Nantes-ban őrizték a külügyi szolgálat bizonyos iratait, elsődlegesen a külföldön született francia állampolgárokra vonatkozó anyakönyvi dokumentumokat, valamint a libanoni és szíriai francia protektorátus működése során keletkezett forrásokat.⁷ A párizsi központban azonban szembe-sülni kellett a helyhiányból fakadó gondokkal, így a külügyi szolgálat működése során keletkezett iratokat fokozatosan Nantes-ban kezdték őrizni. A Mitterrand-féle közigazgatási reform decentralizálási törekvései érintették a külügyi szolgálat működését is, és kedveztek annak a szándéknak, hogy egy önálló levéltári intézményt állítsanak fel – hosszas előkészítés után – a Külügyi Levéltár szervezeti keretein belül 1987-ben, amikor rendezték és segédletekkel látták el az iratokat.

A levéltár a városközponthoz közel található, a vasútállomástól villamossal vagy busszal könnyen megközelíthető. A levéltár épületétől a történelmi városközpont körülbelül harmincperces sétával érhető el. A levéltár jelenleg mintegy 45 iratkilométer mennyiségű iratot őriz, amelynek egy részét biztonsági mikrofilmen is archiválták. A levéltári iratok nagy része papíralapon (dobozban vagy dossziében rendezve) kutatható. A diplomáciai források mellett széles választék érhető el újságokból, hivatalos kiadványokból, de a levéltár térképgyűjteménye is tekintélyesnek mondható. A levéltárban gazdag könyvgyűjtemény található, amelynek jelentős része (elsősorban kézikönyvek, lexikonok, szótárak) szabadpolcon van elhelyezve.

⁶ Garadnai Zoltán: Titkok és kincsek a francia Külügyminisztérium levéltárában. *Lymbus*, Budapest, 2004, 281-293.; Uő: A magyarországi rendszerváltozás dokumentumai a francia Külügyminisztérium levéltárában. *Levéltári Szemle*, 2009. 1. sz. 3-12.; Uő: A Franciaország keleti politikájának történetére vonatkozó levéltári iratok kutatásának módszertani kérdései. *Levéltári Közlemények*, 2017. (88. évf.) 207-222.; Fejérdy Gergely - Garadnai Zoltán: A francia követek és nagykövetek szerepe a Magyarországról alkotott kép változásában (1944-1994). *Levéltári Közlemények*, 2018. (89. évf.) 133-151.

⁷ https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/presentation_pour_visites_2016_11_cle871b5b.pdf (Utolsó letöltés ideje: 2021. május 20.)

A levéltári dokumentumok egy része tematikusan rendezett, de legnagyobb mennyiségben a külföldi külügyi szolgálat ABC-sorrend szerint rendezett iratait lehet kutatni. A részletes segédletek szabadpolcon találhatóak, a legfontosabb információkról (jelzet, évkör, mennyiség) pedig az interneten is lehet tájékozódni.⁸ Az iratokat a számítógépes rendszeren keresztül (7 db dobozt, irattári egységet) lehet kikérni, illetve előrendelés is lehetséges, így akár 14 dobozt vagy irattári egységet lehet folyamatosan kutatni. A kéréshez a látogatójegy számára és a jelszóra van szükség. A kikért iratok kutatását 15 napig hosszabbíthatjuk meg. A levéltárban ingyenesen lehet saját használatra digitális fényképezőgéppel (vaku nélkül) fotózni, de a xerox-másolatokért fizetni kell.

A belépési szabályok az elmúlt tíz évben szigorúbbakká váltak, ennek elsősleges oka a terrorveszélyben keresendő. A kétezres évek elején még szabadon lehetett bemenni a levéltár épületébe, ami napjainkban már nem lehetséges. A bejáratnál alaposan átvizsgálják a kutatók csomagjait – mint egy repülőtéren –, a kutató pedig belépőkártyát kap, amelyet a kutatóteremben kell leadni, ennek fejében távozáskor visszakapja személyi okmányait. Beiratkozás esetén, mivel az a kutatóteremben történik, a személyi okmányokat a portáról vissza kell kérni, de a La Courneuveben kiadott – egy évre szóló – látogatói kártya itt is érvényes. A levéltárban minden kutatónak kötelessége, hogy személyi tárgyait, csomagjait egy szekrénybe tegye. A kutatóterembe csak papírt, ceruzát és laptopot szabad bevinni. Étkezési lehetőség nincs, a kutatók a ruhatár mellett található kis helységben fogyaszthatják el a magukkal hozott szendvicseiket, italaikat.

Fondok és kutathatóság, a levéltári anyag jellegzetességei

A több mint 500 fondban található diplomáciai iratokat alapvetően három kategóriára lehet osztani. Általánosságban elmondható, hogy ezek a fondok kiegészítik a központi levéltárban található fondokat, így egyszerre jelenthetnek kontrollt a kutatók számára, ugyanakkor tartalmaznak olyan dokumentumokat is, amelyeket a központi anyagban nem lehet megtalálni, így elsődleges forrásként is szolgálhatnak. Nagy könnyebbséget jelent, hogy a külügyi anyagban jelentős részben megtalálhatók azok a feljegyzések, jelentések, összefoglalók is, amelyek az elnöki adminisztráció döntéshozatali mechanizmusába is bekerültek. (A kutatók szemszögéből nézve ez azért is fontos, mert az államelnöki levéltárak iratanyagáról nem lehet fényképmásolatot készíteni.) A nagyköveteket értelemszerűen tájékoztatták egy-egy döntés előzményeiről, az ahhoz kapcsolódó feljegyzésekről, jelentésekről, így a nagykövetségi anyagban – igaz, másodlagos forrásként – ezeket is meg lehet találni.

⁸ <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/archives-diplomatiques/s-orienter-dans-les-fonds-et-collections/etat-general-des-fonds-inventaires-en-ligne/article/ambassades-consulats-reseau-culturel-et-de-cooperation-xvie-xxe-siecles> (Utolsó letöltés ideje: 2021. május 20.)

A nantes-i levéltári forrásokat alapvetően az alábbi három kategóriába lehet besorolni:

1. A nemzetközi szervezetekre vonatkozó iratok, a nemzetközi szervezetek mellett működő állandó diplomáciai képviseletek.
2. A francia protektorátusok működése során keletkezett iratok. Ezek közül kiemelkedő a Libanonra és Szíriára vonatkozó, 1920–1946 közötti időszakból származó gyűjtemény: ebben a diplomáciai források mellett a francia hírszerzés iratai is megtalálhatók, de tartalmazzák a Központ feljegyzéseit, utasításait is, így kiegészítő forrásbázist jelenthetnek. Ez a gyűjtemény elsődlegesen a francia közel-keleti politika történetének tanulmányozásához szolgál ismeretekkel. Ebben található a Marokkóra és Tunéziára vonatkozó protektorátusi iratok, a gyarmati adminisztráció ügyei is.
3. Nagykövetségek, követségek, főkonzulátusok, konzulátusok iratai ABC-rendben, a 16. századtól napjainkig: politikai levelezés, kereskedelmi, gazdasági és kulturális ügyek (pl. a francia intézetek ügyei, az *Alliance française* működése), kétoldalú tárgyalások anyagai, egy-egy ország belpolitikájára és vezetőire vonatkozó iratok. A konzulátusok anyagában elsődlegesen a francia állampolgárok hétköznapi ügyeire vonatkozó dokumentumok (pl. anyakönyvek, hagyatéki ügyek) találhatóak, de itt őrzik a Franciaországba érkezettek (így az 1956-os menekültek) ügyeire vonatkozó dokumentumokat is. A francia konzuloknak ugyanakkor kötelességük volt a konzuli kerületükhöz tartozó ügyekről részletes összefoglaló jelentést készíteni. A nagykövetségi fondokban természetesen a személyi ügyekre, de a nagykövetség működését érintő szervezési, beszerzési, fejlesztési ügyekre vonatkozóan is lehet dokumentumokat találni. Ezek elsősorban a hivataltörténet művelői számára jelenthetnek forrásokat.⁹

Magyarország (Hongrie)

A budapesti követség, 1963-tól nagykövetség anyagát 1987 és 2017 között szállították be a nantes-i levéltárba. Összesen 553 doboznyi irat található az 1889–2000 közötti időszakra vonatkozóan. Az 1889–1983 közötti periódust illetően 198 irattári egység (doboz) van, ezeket három alkalommal szállították be a levéltárba, az 1914–1943, 1945–1956 és az 1957–1983-as évek szerinti bontásban. Napjainkban már az 1980–1990 közötti éveket is lehet kutatni, illetve külön engedéllyel (*dérogation*) az 1990–2000 közötti időszakra vonatkozó dokumentumok jelentős része is hozzáférhető. Az iratok mennyisége 23,84 iratfolyóméter (ifm), jelzetük, amely alapján a számítógépes rendszerből ki lehet kérni: 130/PO/.

⁹ *Postes diplomatiques et consulaires. Etat général des Fonds en 2020.* Letölthető: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/archives-diplomatiques/s-orienter-dans-les-fonds-et-collections/etat-general-des-fonds-inventaires-en-ligne/article/ambassades-consulats-reseau-culturel-et-de-cooperation-xvie-xxe-siecles> (Utolsó letöltés ideje: 2021. május 20.)

A levéltári segédletek alapján, részletes jegyzék segítségével lehet a kutatást végezni. Lássuk a levéltári segédletek tartalmi kivonatait, amelyek a kutatás tervezéséhez nyújthatnak segítséget:

<i>Légation de Budapest (Budapesti követség)</i> ¹⁰ (1914–1943)	1–15. doboz
Levelezés	1–8. doboz ¹¹
Politikai ügyek	9–12. doboz ¹²
A követség működésére vonatkozó iratok	13–15. doboz ¹³
Személyi ügyek, diplomaták iratai	15bis. doboz ¹⁴
 <i>Légation de Budapest (Budapesti követség)</i> (1945–1956)	 16–67. doboz

Az 1945 és 1947 közötti rövid időszakot leszámítva,¹⁵ a magyarországi francia jelenlétet alapvetően meghatározták a hidegháború realitásai, így az 1949 és 1956 közötti idősakra vonatkozóan alig lehet érdemi együttműködésre vonatkozó iratokat találni. A francia diplomaták azonban figyelték és elemezni próbálták a magyarországi eseményeket. Ezt számos esetben nem közvetlen információszerzéssel oldották meg, mivel az ötvenes évek első felének klasszikus hidegháborús időszakában csak korlátozottan tudtak tárgyalni (és mozogni); így nagyon sok újságkivonatot találhatunk, amelyek közül az egyik legszórakoztatóbb a *Ludas Matyi* satirikus karikatúráinak válogatása. A korszakból származó követségi iratok közül ki kell emelni a Kelet-Európára vonatkozó 21. számú dobozt, amelyben az 1949 és az 1956 közötti idősakra vonatkozóan vannak általános iratok, illetve az 1956-os magyar forradalomról, annak előzményeiről és következményeiről szóló gyűjteményt, amely a 22–26. számú dobozokban található.¹⁶ A francia diplomaták

¹⁰ Ablonczy Balázs: Francia diplomaták Magyarországon 1920–1934. *Századok*, 2000. 5. sz. 1149–1170.

¹¹ A Külügyminisztérium részére küldött táviratok (*Télégramme au départ*) az 1920 és 1928 közötti, illetve a kereskedelmi, gazdasági vonatkozású levelek, sürgönyök (*dépêches*) az 1920 és 1934 közötti idősakra vonatkozóan.

¹² Magyar–jugoszláv kapcsolatok, frankhamisítási ügy, magyar politikai élet, André Leval újságíró hagyatéka, a francia katonai megszállásra vonatkozó iratok, magyar hadifoglyok ügyei.

¹³ A követség működése során keletkezett iratok, hivatali, adminisztratív ügyek.

¹⁴ 36 francia diplomata személyes iratai.

¹⁵ Fejérdy Gergely: Magyarország a Quai d’Orsay szemével (1944–1949). *Külügyi Szemle*, 2007. 1–2. sz. 153–163.

¹⁶ Ezzel kapcsolatban bővebben: Kecskés D. Gusztáv: *Franciaország és a magyar forradalom, 1956*. Budapest, 2007.

részletesen ismertették a koncepciók perекet, az egyházakkal szembeni megtorlásokat. A diplomáciatörténet művelői számára ugyancsak hasznos a párizsi béketárgyalások anyaga (32–33. doboz), illetve a magyar külpolitikára és a magyar–francia kapcsolatokra vonatkozó iratanyag.

Magyar külpolitika	33–36. doboz
Magyar–francia kapcsolatok	37–40. doboz
Gazdasági, kereskedelmi ügyek	41–50. doboz
A magyar kisebbségek a szomszéd országokban	51. doboz
Francia–magyar gazdasági ügyek	52–53. doboz
Kulturális kapcsolatok, francia kulturális jelenlét	54–62. doboz
Hadifoglyok, magyar bevándorlók Franciaországban, vegyes ügyek, háborús bűnösök ügyei, De Gaulle Bizottság	63–67. doboz

<i>Légation de Budapest (Budapesti követség), Ambassade de Budapest (Budapesti nagykövetség 1963-tól) (1957–1983)</i>	68–197. doboz
---	---------------

Az ötvenes évek második felétől a kétoldalú kapcsolatok fokozatosan normalizálódtak: a két ország 1963-ban nagykövetségi szintre emelte a kapcsolatokat, és a hatvanas évektől a diplomáciai kapcsolatok normalizálódása következtében a nagykövetség munkája is összetettebbé vált, ami meglátszik a levéltári dokumentumokon is.¹⁷ A hetvenes évek az „aranykort” jelentették: a két ország kapcsolatai normális mederben, de látványos események nélkül épültek.

Magyar belpolitika	68–77. doboz
Választások, politikai berendezkedés, állami adminisztráció	78–79. doboz
Francia látogatók Magyarországon	79. doboz
Védelmi ügyek	79–80. doboz
A lakosság reakciói, társadalom és a kommunista rendszer	80–81. doboz
Egyházi, vallási ügyek, Mindszenty-ügy	82–83. doboz
Oktatás, sport, kultúra	84. doboz
Demográfiai kérdések	85. doboz
Szociális ügyek	85. doboz
Szakszervezetek	86–87. doboz
Gazdasági kérdések	88–93. doboz
Pénzügyi kérdések, adók	94. doboz
Külkapcsolatok, külpolitika	95–101. doboz
Magyar–francia kapcsolatok	102–119. doboz

¹⁷ Garadnai Zoltán: *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez (1963–1968)*. Budapest, 2008. Uő: *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez (1957–1962)*. Budapest, 2011.

Magyarország külpolitikája (bilaterális kapcsolatok)	120-132. doboz
Gazdasági, kereskedelmi, multilaterális kapcsolatok	133-139. doboz
Nemzetközi szervezetek és Magyarország	140-142. doboz
Atomkutatás kérdései	143. doboz
Adminisztratív és szociális kérdések (Vöröskereszt)	143. doboz
Információ és sajtó	144-145. doboz
Protokollügyek	146-149. doboz
Személyi ügyek	150-156. doboz
A miniszter kabinetje	157. doboz
Levéltár	158. doboz
Diplomáciai posta	159-164. doboz
Kulturális és technikai ügyek	165-184. doboz
Kimenő táviratok (1957-1979)	185-197. doboz

<i>Ambassade de Budapest (Budapesti nagykövetség)</i> (1980-1990)	198-320. doboz
--	----------------

Franciaország Kelet-Európa-politikája, a régiókhöz való francia hozzáállás a nyolcvanas-kilencvenes években alapvetően megváltozott. Ez tükröződik a nagykövetség levéltári anyagán is. A budapesti francia nagykövetség nyolcvanas-kilencvenes évben keletkezett iratait, elsődlegesen a politikai-diplomáciai kapcsolatokra vonatkozóan, e tanulmány szerzője a magyar kutatók közül elsőként kutatta.¹⁸

Államszervezet, politikai pártok	198-203. doboz
Belpolitikai változások	204-206. doboz
Védelmi ügyek	206. doboz
Lakosság	207. doboz
Szociális ügyek	207. doboz
Vallási ügyek	208. doboz
Oktatás és kultúra	208. doboz
Gazdasági ügyek	209-213. doboz
Külpolitika, magyar-francia kapcsolatok	214-263. doboz
Európa (bilaterális kapcsolatok)	263-268. doboz
Kelet-Európa (bilaterális kapcsolatok)	268-272. doboz
Multilaterális kapcsolatok (Európa)	273-284. doboz
Magyarország, Észak-Afrika, Közel-Kelet	285. doboz
Ázsia	286-287. doboz
Fekete-Afrika, Óceánia	287. doboz
Amerika	288. doboz

¹⁸ Uő: *Franciaország és a keleti biztonság François Mitterrand elnöksége alatt. A magyar-francia kapcsolatok története (1981-1995)*. Budapest, 2020.

Gazdasági kapcsolatok (multilaterális)	289-296. doboz
ENSZ, nemzetközi szervezetek	297-299. doboz
Fegyverzetkorlátozás, kapcsolat a NATO-val	300-303. doboz
Atomügyek	304-306. doboz
Kinevezési ügyek, személyi ügyek	307-311. doboz
Francia Intézet ügyei	312-315. doboz
Biztonsági ügyek	316. doboz
Protokollügyek, posta, levéltár	317-320. doboz

Ambassade de Budapest (kiegészítés)
(1946-1981) 321-394. doboz

A budapesti francia nagykövetség 2016-2017-ben rendezte az 1946 és 1981 közötti időszakra vonatkozó személyi iratokat. Összesen 74 db irattári egységnyi, 1,28 ifm terjedelmű levéltári irat került Nantes-ba. A személyi vonatkozású információkat, diplomáciai levelezést, pénzügyi kérdéseket, sajtóelemzéseket tartalmazó dobozok azonban csak engedéllyel kutathatók.

Ambassade de Budapest (nagykövetség)
(1991-1999) 1-159. doboz

Az 1991-1999 közötti időszakra vonatkozó iratok 2017-ben kerültek Nantes-ba, így a tanulmány szerzője kutatóként 2018-ban szó szerint elsőként nyithatta ki – az előzetesen megkapott derogációs engedély alapján – a levéltári dobozokat. Az iratok mennyisége összesen 19,20 ifm, és az elő-, illetve utóiratokat figyelembe véve az 1967-2000 közötti időszakra vonatkoznak. A levéltári jelzet: 130PO2/.

Államszervezet, politikai pártok	1-7. doboz
Védelmi ügyek	7. doboz
Lakosság	7. doboz
Szociális ügyek	8. doboz
Vallási ügyek	8. doboz
Oktatás és kultúra	9. doboz
Gazdasági és pénzügyek	9-12. doboz
Külpolitika, magyar-francia kapcsolatok	12-57. doboz
Európa (bilaterális és multilaterális kapcsolatok)	58-64. doboz
Kelet-Európa (bilaterális és multilaterális kapcsolatok)	64-77. doboz
Nemzetközi szervezetek, ENSZ	78-81. doboz
Magyarország, Észak-Afrika, Közel-Kelet, Óceánia (bilaterális)	81. doboz
Amerika (bilaterális)	81-82. doboz
Fekete-Afrika, Ázsia (bilaterális)	82. doboz

Nemzetközi pénz- és gazdasági ügyek, ipar, nemzetközi gazdasági szervezetek, Közös Piac (multilaterális)	83-93. doboz
Fegyverzetkorlátozás, stratégiai ügyek, kapcsolat a NATO-val	94-97. doboz
Kinevezési, személyi, adminisztratív ügyek	98-139. doboz
Választások (francia)	140. doboz
Protokollügyek	141-147. doboz
Levéltár	148. doboz
Szerződések	149. doboz
Diplomáciai posta	150-154. doboz
Sajtóügyek, sajtószolgálat	155-159. doboz

Konzuli szolgálat, Budapest
(1867-1975)

63 doboz iratot jelent, jelzet: 129/PO/1/.

Az 1867-1920 közötti időszakra vonatkozó konzuli iratok	1-18. doboz
Az 1920-1975 közötti időszakra vonatkozó konzuli iratok	19-63. doboz

Konzuli szolgálat, Budapest
(1976-2015)

52 doboz iratot jelent, jelzet: 129/PO/2/. 1-52. doboz

A konzuli szolgálat iratai közül az 1945-ig terjedő iratok szabadon, az 1945-1975 közöttiek részlegesen, az 1976 után keletkezettek pedig személyes jellegük miatt csak külön engedéllyel kutathatók. A kutatási korlátokra vonatkozóan tájékoztatást a levéltári szolgálattól kell kérni.

Összegzés

Összegezve megállapítható, hogy a Nantes-ban található levéltári dokumentumok elsődleges forrást jelentenek a francia diplomácia történetének kutatói számára. Ugyanakkor ezek a források segítenek abban, hogy a francia diplomaták-politikusok Magyarország-képének változását jobban megértsük, és a magyar-francia kapcsolatok, illetve Franciaország és Kelet-Európa kapcsolatainak történetéről reális képet alkothassunk. Érzékelhetővé kívántuk tenni, hogy a levéltári kutatások Franciaországban (is) komoly felkészülést, történeti ismeretet és jó értelemben vett szakmai alázatot igényelnek. Reményeink szerint ez a tanulmány ehhez nyújt segítséget a téma, illetve a korszak iránt érdeklődő kutatók számára.

ZOLTÁN GARADNAI

**THE DIPLOMATIC ARCHIVES OF THE MINISTRY
FOR EUROPE AND FOREIGN AFFAIRS OF FRANCE
AND THE SOURCES OF THE FRENCH–HUNGARIAN
RELATIONSHIP**

The documents in the Archival Centre of the Ministry for Europe and Foreign Affairs in Nantes are the primal sources for the researchers of the diplomatic history of France. They help us also to understand better how the picture of Hungary changed in the mind of French politicians and diplomats, the history of the French-Hungarian relationship, and in broader perspective the evolution of the relations between France and Central Europe. In our study we strive to present the Archival Centre in Nantes, the characteristics of the local sources and to provide a guide for anyone who wants to do archival research. Unfortunately, the archival materials in Nantes are relatively little known to Hungarian researchers, as the focus of their research is primarily on documents located in Paris. The author of this paper during his research trips in France spent altogether one month in Nantes on three occasions, thus he summarized his knowledge based on personal experience.